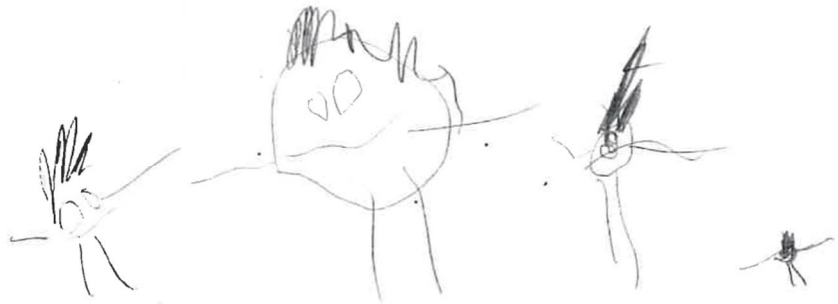

Romanilapsi Ylöjärven varhaiskasvatuksessa

"Katja, Harri, mullon iso tukka.
Leni on pieni ja suloinen."
Leif Lindeman

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	3
2 Romanien historiaa.....	5
2.1 Romanit Suomessa	5
2.2 Romanikulttuuri.....	6
2.3 Perhe ja suku	9
3 ROMANILAPSEN ASEMA.....	11
3.1 Kasvatusvastuu romaniperheessä	11
3.2 Romanilapsi varhaiskasvatuksessa	12
3.3 Yhteistyö.....	13
4 ROMANIT LAINSÄÄDÄNNÖSSÄ.....	14
5 KIRJALLISUUS	17
6 YHTEITIEITOJA.....	18
7 MUUTA.....	19

1 JOHDANTO

Me emme ole yksin.
Olemme suuri perhe maailmassa.
Meillä kaikilla on yhteinen sydän.
Se tekee meidät onnellisiksi.
-Valfrid ja Tuula Åkerlund

Olet nyt tutustumassa oppaaseen ”Romanilapsi Ylöjärven varhaiskasvatuksessa”. Oppaan laatimisen taustalla ovat olleet Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin ja Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin kirjatut tavoitteet romani-kulttuurin huomioon ottamisesta varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa; samoin varhaiskasvatuksen arjessa esille nousseet tarpeet saada lisää tietoa romani-kulttuurista.

Toivomme, että tämä opas auttaisi löytämään vastauksia mieltä askarruttaviin kysymyksiin. Toivomme myös, että tämä opas voisi olla apuna vastavuoroisen, kunnioittavan ja arvostavan kasvatuskumppanuussuhteen rakentumisessa. Tämän myötä syntyvä turvallinen ja luottamuksellinen ilmapiiri kannustaisi perheitä säännölliseen osallistumiseen varhaiskasvatukseen. Tällöin yhdistyisivät kotihoidon ja varhaiskasvatuksen mahdollisuudet lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemiseksi.

Romanilapsi Ylöjärven varhaiskasvatuksessa – kirjasen laatimisessa suurena apuna on ollut Vantaan kaupungin opas Romanilapsi kotona, päivähoitossa ja koulussa sekä Reppu ja romanilapsi-projektin raportti. Ylöjärven oppaan kuvat on piirtänyt Leif Lindeman Soppeenkatajan päiväkodista. Kiitämme Katja ja Harri Lindemania oppaan laatimisen aikana saamistamme kommentteista.

Ylöjärvellä 1.10.2008 / 30.9.2014

Päivitetty Ylöjärvellä 6/2022

Työryhmä (2008)

Helena Hieturi, päiväkodinjohtaja, Soppeenkatajan päiväkoti

Minna Korkiakoski, lastentarhanopettaja, Siukolantien päiväkoti

Sari Listenmaa, kiertävä erityislastentarhanopettaja

Tiina Pajunen, Keskisen päivähoitoalueen aluejohtaja

Materiaalin päivittämiseen osallistuneet (2014)

Marja Heikkinen, varhaiskasvatuksen erityisopettaja

Helena Hieturi, lastentarhanopettaja Saurio-Mikkolan pk

Suvi Hiitelä, varhaiskasvatuksen erityisopettaja

Elina Hurme, varhaiskasvatuksen aluejohtaja

Tanja Siren, varhaiskasvatuksen erityisopettaja

Merja Tuomi, lähihoitaja, Saurio-Mikkolan pk

Heini Pihko, lastentarhanopettaja, Saurio-Mikkolan pk

Materiaalin päivittämiseen osallistuneet (2022)

Helena Hieturi, varhaiskasvatuksen opettaja & S2 ohjaaja

Roosa Halme, varhaiskasvatuksen erityisopettaja, KoVa-hanke

2 Romanien historiaa

Nimitys romani tulee romanikielen sanasta rom, joka tarkoittaa ihmistä.

Tiettävästi romaneilla ei ole heidän itsensä kirjoittamaa historiaa. Kielitieteilijöiden tutkimusten mukaan romanit ovat lähtöisin Pohjois-Intiasta, nykyisen Pakistanin alueelta. Romanit lähtivät liikkeelle 700 – 1000 jKr. pieninä ryhminä ja saapuivat Eurooppaan n. 1300-luvulla. Historiankirjoissa on mainintoja kiertävistä ryhmistä, joiden erikoinen ulkonäkö ja elintapa kiehtoivat ihmisiä. Ankara katolinen kirkko ei pidemmän päälle katsonut hyvällä ihmisryhmää, jota ei voitu sijoittaa mihinkään säätyyn ja jolla oli oma arvomaailmansa ja uskontonsa. Katoliselle kirkolle oli kauhistus romanien vaeltava elämäntapa, sirkustempu, soittaminen, tanssiminen, ennustaminen ja luonnonlääkkeillä parantaminen.

Ilmapiiri alkoi pikkuhiljaa muuttua romanivastaiseksi. Romaneja vainottiin kaikkialla Euroopassa. Romaneja sai vapaasti tappaa, vainota ja silpoa. He olivat kaikkien suojelevien lakien ulkopuolella. Tässä yhteydessä on tietysti hyvä muistaa myös se, ettei keskiaikainen yhteiskunta muutoinkaan ollut myötämielinen millekään poikkeavuudelle tai heikkouksille. Romanien lisäksi syrjinnästä kärsivät myös mm. vammaiset ja huono-osaiset.

2.1 Romanit Suomessa

Romanit ovat Suomen vanhin etninen vähemmistö. Ensimmäiset merkinnät romaneista Suomessa löytyvät 1500-luvun puolesta välistä. Pääosin he ovat tulleet Suomeen Ruotsin puolelta. Näihin aikoihin Ruotsi-Suomi oli yhtenäinen valtakunta ja liikkuminen rajoilla helppoa. Viranomaiset Ruotsi-Suomessa suhtautuivat kielteisesti romaneihin. Heidät määrättiin karkotettavaksi alueelta. Romaneja auttavia ihmisiä rangaistiin välittömästi. Hirttolaki vuodelta 1637, salli romanien teloittamisen ilman oikeudenkäyntiä.

Suomen muuttuessa Venäjän suurruhtinaskunnaksi, alkoi valtiovallan suhtautuminen romaneihin hieman muuttua. Laeilla haluttiin sopeuttaa ja valvoa heitä. Romaniaikuiset määrättiin lailla töihin, näin heistä saatiin taloudellista hyötyä.

1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa romaneja koskevissa valtiovallan komiteamietinnöissä ratkaisuun johtavana toimenpiteenä nähtiin heidän sulauttamisensa pääväestöön. Sulauttaminen aloitettiin romanilasten pakkohuostaanotoilla. Huostaanottojen tarkoituksena oli, että lapset unohtaisivat juurensa, kielensä ja kulttuurinsa. Vaikutukset olivat kuitenkin päinvastaiset: romanit eristäytyivät omaksi tiiviiksi joukokseen ja pelkäsivät viranomaisia.

Itsenäisen Suomen perustuslaki astui voimaan vuonna 1919 ja sen mukana romaneista tuli suomen kansalaisia. Tasa-arvoisiin kansalaisoikeuksiin oli kuitenkin vielä paljon matkaa. Nykyisin Suomessa asuvat romanit tuntevat Suomen kotimaakseen ja ovat erittäin kotiseuturakkaita. Myytti kulkevista romaneista on romuttunut sitä mukaan, kun he ovat saaneet riittäviä koulutus- ja työvoimapalveluja sekä kunnollisia asuntoja. Kiertolaiselämä oli pitkälle pakon sanelema elämisen ehto. Kaupankäynti elinkeinona ja asunnottomuus olivat juuri ne tekijät, joista romanit ovat kiertolaisen leiman saaneet.

2.2 Romanikulttuuri

Romanikulttuuri on elämistä, ei suorittamista. Romanien tapakulttuurin peruspilareina ovat vanhempien kunnioitus, ihmisyyden arvostus ja yhteisöllisyys.

Kieli

Romaneilla on oma kieli, romanes. Romanikieli on kansainvälinen kieli, joka on kuitenkin saanut eri maissa vaikutteita maan valtakielestä. Romanien kotona puhuma kieli on yleensä ns. sekakieltä, jossa suomen kielen seassa on romanikielen sanoja.

Kunnioitus

Vanhempien ihmisten kunnioitus näkyy kaikissa käytännön toimissa huomioimisena ja kunnioituksena. Romanit luokittelevat vanhoiksi ihmisiksi kaikki edelliset sukupolvet. Vanhempien ohjeita ja neuvoja kuunnellaan. Heitä teititellään ja esimerkiksi ruokaillessa, vanhemmat ihmiset syövät ensin. Vanhuksilla on omat liinavaatteet, jotka pidetään erillään muiden liinavaatteista. Heillä on oma vuode, jossa voivat heidän lisäksi nukkua vain pienet lapset. Nuoret eivät pukeudu vajavaisesti tai paljastavasti heidän läsnä ollessaan. Puheen ja

käytöksen tulee olla kohteliasta. Parisuhteeseen ja seksuaalisuuteen liittyvistä asioista ei keskustella. Myös vanhat ihmiset kunnioittavat nuorempia ja käyttäytyvät arvolleen sopivalla tavalla.

Yhteisöllisyys

Romanikulttuurissa elämää ja yksilön vapautta arvostetaan. Yhteisöllisyys ilmenee monin tavoin. Se on vastuuta lähimmäisen hyvinvoinnista ja toimeentulosta. Romaneille on tärkeää olla arvostettu yhteisön jäsen. Voimakkaan yhteisöllisyyden turvin romanikulttuuri on säilyttänyt arvonsa ja tapakulttuurinsa.

Pukeutuminen

Ulkoisesti romanikulttuurin näkyvin osa on naisten pukeutuminen, joka Suomen romaneilla on ainutlaatuinen koko maailman romanien keskuudessa. Puvun pohjana on suomalaisen talonpoikaisnaisen puku. Asuun kuuluva hame on kolmesta eri kankaasta valmistettu ja 9 metriä leveä. Hameen väri on aina musta ja se on pitkä. Korut ovat näyttäviä ja suvussa perintönä kulkevia.

Miehet pukeutuvat suoriin ja aina tummiin housuihin. Romanimiesten asu on vyötärön peittävä ja siisti.

Lapset puetaan samoin kuin valtaväestössäkin. Heidät pyritään pukemaan mahdollisimman siististi ja hyvin. Varsinaiseen romaniaasuun tytöt pukeutuvat n. 15-18-vuotiaina. Se on portti aikuisuuteen.

Puhtaus

Puhtaudella romanikulttuurissa käsitetään enemmän kuin vain "vesipuhtaus". Puhtaus koskee erityisesti kaikkea keittiöön ja ruoanlaittoon kuuluvaa: ruokaa, ruoan valmistusta, säilyttämistä ja siinä käytettäviä astioita. Ruokatarvikkeita tai astioita ei koskaan laiteta lattialle tai istuimille. Astiapyyhkeitä ja muita keittiöön kuuluvia tekstiilejä ei pestä samassa pesukoneessa kuin muita tekstiilejä. Pöytiä, tuoleja ja lattioita ei pyyhitä samalla rievulla.

Käsiä pestään usein: aamulla pukeutumisen jälkeen, ja aina ennen ruoan käsittelyä ja syömistä. Puhtaudesta huolehtiminen on ollut tärkeää terveydellisistä syistä silloin, kun romaneilla ei ollut asuntoja ja he joutuivat elämään alkeellisissa olosuhteissa.

Ruokailutottumukset

Romanien ruokatottumukset eivät juurikaan poikkea valtaväestön ruokakulttuurista. Peruna kuuluu lähes päivittäiseen ruokavalioon. Äyriäisistä, etanoista ja muista eksoottisista ruoka-aineista valmistettu ruoka on harvinaisempaa ja veriruoat voivat olla uskonnollisista syistä kiellettyjä. Kaikilla perheillä ei kuitenkaan ole rajoituksia ruokavaliossa.

Aikakäsitys, ajankäyttö

Romanien aikakäsitys on todennäköisesti peräisin agraarikaudelta, jolloin vuoden- ja vuorokaudenaikojen vaihtelu rytmittivät ihmisten elämää. Elintapa ja elinkeino eivät vaatineet tarkkaa kellonaikojen noudattamista.

Yritteliäisyys ja kaupanteko ovat vaatineet paljon työtä, mutta on sallinut oman aikataulutuksen. Romanien yhteisöllisyyden luoma asioiden tärkeysjärjestys saattaa aiheuttaa tilanteita, joissa katsotaan olevan tärkeämpää mennä auttamaan hädässä olevaa sukulaista kuin esim. huolehtia lapsen säännöllisestä päivähoidosta tai koulussa käynnistä.

Häveliäisyys

Häveliäisyys liittyy kiinteästi vanhempien ihmisten kunnioittamiseen ja on hyvin monimuotoinen käsite romanikulttuurissa. Keskusteluissa eri sukupolvien välillä ei käsitellä aiheita: seksuaalisuus, parisuhde, seurustelu, synnytys, raskaus tai ihmisruumiin fyysiset, luonnolliset toiminnot. Käytöksessä häveliäisyys näkyy mm. siinä, etteivät pariskunnat istu vierekkäin vanhempien läsnä ollessa. Eri sukupuolta olevat vanhat ja nuoret eivät istu vierekkäin eivätkä oleskele kahden samassa huoneessa. Vanhempien ollessa samassa huoneistossa, nuoremmat aikuiset eivät käy siellä WC:ssä tai suihkussa. Seurustelua nuorten kesken ei tuoda julki vanhemmille ihmisille. Kun nuoripari on päättänyt julkistaa suhteensa eli muuttaa yhteen asumaan, he lähtevät joksikin aikaa pois kotipaikkakunnalta. Palattuaan takaisin he vaivihkaa ilmaantuvat yhdessä vanhempiensa luokse.

Lapset ovat kovin haluttuja romaniyhteisössä, mutta raskaudesta ja synnytyksestä ei puhuta eri sukupolvien välillä. Raskautta peitellään huiveilla tai esiliinalla. Varsinkin raskauden loppuvaiheessa odottava äiti on hyvin vähän suoraan yhteydessä vanhempiinsa ja muihin vanhempiin ihmisiin. Odottavan äidin tukena on aina samaa ikäluokkaa oleva sukulaisnainen.

Uskonto

Romanien suhde uskontoon on kunnioittava. Lapsille opetetaan mm. iltarukous. Suomessa romanit tunnustavat yleensä luterilaista uskontoa. He kuuluvat joko valtionkirkkoon tai vapaiden suuntien seurakuntiin (helluntaiherätys tai vapaa kirkko).

Valtion kirkon palveluita käytetään: lapset kastetaan, vainajat siunataan ja pariskunnat vihitään kuten valtaväestössäkin. Hautajaiset ovat romaneille tärkein ja arvostetuin tapahtuma. Tilaisuuteen tullaan pitkienkin matkojen takaa ja surun taakka halutaan jakaa yhdessä.

Ristiäiset ja häät ovat nuorten keskinäisiä juhlia, niihin eivät häveliäisyssyistä vanhempi väki osallistu. Häätilaisuudet ovat yleensä pienimuotoisia ja yksinkertaisia.

2.3 Perhe ja suku

Vanhemmuus; naisen ja miehen roolit

Romaniperheessä on selkeä roolijako. Mies on selkeästi perheen pää ja nainen kodin sydän. Molempien osuutta arvostetaan. Naisen tehtäviin kuuluu lastenhoito, ruoanlaitto, puhtaudesta huolehtiminen ja monet muut käytännön asiat. Nykyisin naiset osallistuvat aktiivisesti perheen toimeentulon hankkimiseen. Nykypäivänä romaninaiset hakeutuvat aktiivisesti koulutuksiin ja työelämään. Aiemmin nainen sai arvostuksensa kodin ja lasten hoidosta. Osittain tästä johtuen romaninaisten on tänä päivänä vaikea hyväksyä nykyisiä julkisia päivähoitopalveluja, joissa heidän lastaan hoitavat vieraat ihmiset.

Romanimiehen rooli on murrosvaiheessa, koska perinteiset kaupankäyntiin ja hevosten hoitoon liittyvät ammatit ovat mennyttä aikaa. Miestä arvostetaan romanikulttuurissa luotettavuuden ja oikeudenmukaisuuden perusteella. Myös ikä tuo lisää arvovaltaa.

Sosiaalinen kanssakäyminen

Romanien ystävä- ja sukulaisverkosto on laaja ja yhteyttä pidetään tiiviisti. Romanit ovat erittäin vieraanvaraisia. Yösija on itsestään selvyys sitä tarvitsevalle. Romanit tervehtivät aina toisiaan. Sukunimiä ei käytetä vaan esittely tapahtuu, kertomalla kenen tytär tai poika on. Kädestä tervehtiminen ei kuulu romanien keskinäisiin tapoihin. Puhe on äänekästä ja siihen liittyy usein myös elekieltä, joka kiinnittää usein valtaväestön huomion ja aiheuttaa paheksuntaa.

Väistämisvelvollisuus

Väistämisvelvollisuus liittyy romanisukujen välisiin riitatilanteisiin. Ne ovat toisinaan johtaneet väkivaltaisiin tekoihin. Vahingon aiheuttanut suku välttää paikkoja ja tilaisuuksia, jossa on toista sukua paikalla. He eivät myöskään asu samalla paikkakunnalla – suurten kaupunkien osalta se tarkoittaa kaupunginosaa. Lapsia ei laiteta samaan kouluun tai päiväkotiin. Väistämisvelvollisuus on vahingonkärsineen suvun surun ja menetyksen kunnioittamista. Se ei tarkoita järjestelmällistä kostoja.

Avo- ja avioerot

Erotilanteet ovat vaikeita kulttuurista riippumatta. Monesti niihin liittyy riitaa eikä keskusteluyhteyttä ole. Lapset jäävät yleensä erotilanteessa äidille, mutta usein käy niin, että jommankumman vanhemmat ottavat lapset hoitoonsa. Varsinkin, jos romaninainen aloittaa uuden suhteen nopeasti eron jälkeen.

3 ROMANILAPSEN ASEMA

Romanikulttuurissa lapset ovat luonnollinen ja tärkeä osa perhe-elämää, vaikka raskauteen ja lapsen syntymään liittyy tabuja, joista ei puhuta eri sukupolvien välillä. Lapsen sukupuolella ei ole suurta merkitystä, vaikka perheen vanhin poikalapsi on hieman erityisasemassa. Vanhimman poikalapsen erityisasema liittyy vanhaan perinteeseen, mikä velvoitti vanhimman lapsen huolehtivan vanhemmistaan sekä käsitykseen miehen valta-asemasta ja perintöoikeudesta.

3.1 Kasvatusvastuu romaniperheessä

Romanikulttuurissa kasvatusvastuu varhaislapsuudessa on naisilla. Nykyisin romanimiesten osallistuminen lasten kasvatukseen on myös mahdollistunut, sillä jokaisella on oma asunto ja perusperhe asuu keskenään. Aiemmin häveliäisyysistä romanimiesten oli vaikea osallistua lastenhoitoon.

Isovanhemmilla on tärkeä rooli lasten kasvatuksessa. Romanikulttuurissa isovanhemmat saavat nähdä lapsen 1-2 kuukauden ikäisenä, minkä jälkeen he osallistuvat tiiviisti lapsen elämään. Jos kyseessä on ensimmäinen lapsenlapsi tai perheen tilanne on vaikea, voivat isovanhemmat ottaa lapsen kokonaan hoitoonsa vanhempien suostumuksella. Useimmiten perheen perustaminen tapahtuu romanikulttuurissa hyvin nuorena, joten isovanhemmat jaksavat ikänsä puolesta hoitaa hyvin lapsenlapsiaan. Esimerkiksi 40-vuotias romaninainen isoäitinä ei ole harvinaista. Romanien keskuudessa on siis luonnollista, että lapsi viettää usein enemmän aikaa isovanhempien kuin omien vanhempiensa kanssa. Läheinen suhde isovanhempiin tuo lapsille turvallisuuden tunnetta ja laajentaa heidän maailmankuvaansa eri sukupolvien välillä. Isovanhemmat ovat myös tärkeässä roolissa tapakulttuurin toteutumisen kannalta. Jos ydinperheessä ei ole miestä tai naista, ottavat suvun muut miehet vastuuta poikalapsen kasvatuksesta ja tyttölapsen kasvatuksesta huolehtivat suvun muut naispuoliset jäsenet. Päivähoidossa onkin syytä keskustella avo- ja avioero tilanteissa vanhempien tai isovanhempien kanssa siitä, kuka saa hakea lapsen hoidosta ja sopia hakutilanteisiin selkeät säännöt. Romanikulttuurissa lapsuus on turvallisen huolenpidon aikaa.

3.2 Romanilapsi varhaiskasvatuksessa

1970-luvulta lähtien on yleistynyt romanilasten osallistuminen varhaiskasvatukseen. Aiemmin siihen ei ollut juurikaan tarvetta johtuen heikosta asuntotilanteesta, entisaikojen elämäntavasta ja oman kulttuurin suojelemisesta. Nykyisin monet romanivanhemmat osallistuvat koulutuksiin tai ovat mukana työelämässä, joten päivähoiton järjestäminen on tullut ajankohtaiseksi. Romanilasten osallistuminen varhaiskasvatukseen on silti harvinaista. Romanilapset ovat useimmiten kotihoidossa, sillä ainakin toinen vanhemmista on kotona. Lisäksi lasten hoitaminen kotona on kunnia-asia romaninaiselle, joka hankkii romaniyhteisössä arvostuksensa sen mukaan, kuinka hyvin hän hoitaa kotinsa ja perheensä.

Romanilapsi saattaa kokea turvattomuutta tullessaan varhaiskasvatukseen, sillä monet asiat ovat uusia ja outoja. Lapsi voi tuntea olevansa huono ja osaamaton isossa lapsijoukossa. Tällöin olisi tärkeää, että varhaiskasvatuksen henkilöstö muutamilla myönteisillä sanallisilla huomioilla auttaisi lasta sopeutumaan ja kohentaisi näin hänen itsetuntoaan. Varhaiskasvatuksen alkaessa on hyvä keskustella vanhempien kanssa siitä, miten he haluavat romanikulttuurin huomioitavan lapsen kohdalla.

Romanikulttuurissa lapset viettävät paljon aikaa aikuisten seurassa, joten lapset ymmärtävät jo varhaisessa iässä aikuisten asioita, kuten esim. ihmissuhteista ja käytännön elämästä. Romanilapselle outoja asioita voivat olla esimerkiksi toisten lasten kanssa leikkiminen sekä kynän ja saksien käyttäminen. Vanhemmat eivät ehkä ymmärrä leikin ja askartelun merkitystä, sillä ne eivät ole olleet luonnollinen osa lasten kasvatusta. Hienomotoristen taitojen kehittämisen ohella romanilapsien kielelliset taidot tarvitsevat harjoitusta. Siitä huolimatta, että he puhuvat suomea, heidän sanavarastonsa voi olla suppea ja monet käsitteet vieraita. Romanien vahvasta kerrontaperinteestä johtuen, romanilapselle on kehittynyt vahva mielikuvitus ja puheilmaisu. Heitä pidetäänkin yleensä avoimina, iloisina ja kohteliaina lapsina. Romaniperheille voivat olla vieraita varhaiskasvatuksen rytmi ja kellonaikoihin sidottu toiminta, joten varhaiskasvatuksen henkilöstön ja vanhempien välisillä keskusteluilla on hyvä löytää keskinäinen yhteisymmärrys ja kompromissi asiaan.

Romanivanhempien huolenpito lapsistaan saattaa olla ylikorostunutta, mikä saattaa aiheuttaa paineita varhaiskasvatuksen henkilökunnalle. Vanhemmat voivat olla sitä mieltä, ettei lasten

välisiin kiistoihin ja heidän liikkumiseensa ulkoilun aikana puututa riittävästi. Tämän vuoksi vanhempien kanssa on hyvä keskustella ja kertoa heille ne toimenpiteet, joita varhaiskasvatuksessa on, lasten turvallisuuden takaamiseksi. Ylikorostunut huolenpito voi näkyä myös siten, ettei lasta tuoda varhaiskasvatukseen sateisilla ja kylmillä ilmoilla. Romanilapselle saatetaan myös pukea säähän nähden liian paljon vaatteita. Lisäksi lasta ei raaskita herättää, jos hän on aamulla väsynyt. Huolenpito voi ilmetä myös siten, että lasta "rakastetaan ruualla", joten ylipaino romanilapsilla on yleistä.

3.3 Yhteistyö

Varhaiskasvatuksen henkilökunnan tietoisuus romanikulttuurista auttaa ymmärtämään romanilapsen maailmaa. Henkilökunnan tulee olla aloitteellinen hyvän yhteistyön luomisessa. Romanivanhemmat kokevat myönteisenä varhaiskasvatuksen/perhepäivähoitajan yhteydenotot, sillä he ovat kiinnostuneita lastensa hyvinvoinnista. Romanivanhempien kanssa on hyvä keskustella henkilökohtaisesti tai puhelimitse, sillä kirjalliset viestit eivät usein saavuta vanhempia. Varhaiskasvatusasioista voi keskustella molempien vanhempien kanssa, vaikka yleensä äiti on enemmän yhteydessä henkilökuntaan. Jos lapsen käytöksessä tai suhtautumisessa herää kysymyksiä, Varhaiskasvatuksen henkilöstön tulee rohkeasti puuttua asiaan keskustellen vanhempien kanssa.

4 ROMANIT LAINSÄÄDÄNNÖSSÄ

Suomen lainsäädännössä on useita säännöksiä, jotka koskevat vähemmistöjen kieleen ja kulttuuriin liittyviä oikeuksia. Myös romanien ja romanikielen asemaa on pyritty turvaamaan useilla eri hallinnonalojenlainsäädäntöön sisältyvillä säännöksillä.

Perustuslain 6 §:ssä ovat säännökset yhdenvertaisuudesta ja syrjinnän kiellosta. Perustuslain 6 §:n 1 momentin mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Lainkohta sisältää sekä lainsäätäjään että -soveltajaan kohdistuvan vaatimuksen ihmisten oikeudellisesta yhdenvertaisuudesta. Perustuslain 6 §:n 2 momentti sisältää laaja-alaisen syrjinnän kiellon. Sen mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Perustuslain 6 §:n säännöksestä voidaan johtaa oikeus kielellisesti yhdenvertaiseen kohteluun, minkä lisäksi säännöksessä kielletään syrjintä kielen perusteella.

Kielellisten oikeuksien kannalta keskeinen on perustuslain 17 §:n 3 momentti, jonka mukaan saamelaisilla alkuperäiskansana sekä romaneilla ja muilla ryhmillä on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan.

Yhdenvertaisuuslain (21/2004) tarkoituksena on edistää ja turvata yhdenvertaisuuden toteutumista sekä tehostaa syrjinnän kohteeksi joutuneen oikeussuojaa lain soveltamisalaan kuuluvissa syrjintätilanteissa.

Varhaiskasvatuslain (540/2018, 3§) mukaan varhaiskasvatuksen tavoitteena on tukea päivähoitossa olevien lasten koteja näiden kasvatustehtävässä ja yhdessä kotien kanssa edistää lapsen tasapainoista kehitystä ja kokonaisvaltaista hyvinvointia. Varhaiskasvatuksen tulee omalta osaltaan tarjota lapselle jatkuvat, turvalliset ja lämpimät ihmissuhteet, lapsen kehitystä monipuolisesti tukevaa toimintaa sekä lapsen lähtökohdat huomioon ottaen suotuisa kasvuympäristö. Lapsen iän ja yksilöllisten tarpeiden mukaisesti varhaiskasvatuksen tulee yleinen kulttuuriperinne huomioon ottaen edistää lapsen fyysistä, sosiaalista ja tunne-elämän kehitystä sekä tukea lapsen esteettistä, älyllistä, eettistä ja uskonnollista kasvatusta. Varhaiskasvatuslain (540/2018, 8§) mukaan kunnan on huolehdittava siitä, että varhaiskasvatusta voidaan antaa lapsen äidinkielenä olevalla suomen, ruotsin tai saamen

kielellä. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2022) määrittävät kasvatustavoitteita, joihin kuuluvat myös suomen- tai ruotsinkielisten, saamelaisten, romanien ja eri maahanmuuttajaryhmien lasten oman kielen ja kulttuurin tukeminen yhteistyössä kyseisen kulttuurin edustajien kanssa.

Hallintolain (434/2003) 26 §:n 1 momentin mukaan viranomaisen on järjestettävä tulkitseminen ja kääntäminen asiassa, joka voi tulla vireille viranomaisen aloitteesta, jos romani- tai viittomakieltä taikka muuta kieltä käyttävä asianosainen ei osaa viranomaisessa käytettävää suomen tai ruotsin kieltä tai jos asianosainen ei vammaisuuden tai sairauden perusteella voi tulla ymmärretyksi. Suomen romanit eivät ole käytännössä käyttäneet tulkkauksia viranomaisissa, vaan heidän pääasiallinen asiointikielensä on suomi tai ruotsi.

Romanipoliittinen ohjelma (ROMPO) on tehty vuosille 2010–2017. Sen kunnianhimoisen tavoite on, että vuonna 2017 Suomi on Euroopassa edelläkävijä romaniväestön yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Nykyinen lainsäädäntö ja palvelujärjestelmä antavat jo mahdollisuudet romaniväestön aseman parantumiseen. Silti romanien kohtaaman syrjinnän kitkeminen edellyttää myös erityisiä toimia. Ohjelman ovat laatineet yhdessä viranomaiset ja romanit. Romaniväestön osallistuminen ja sitoutuminen heitä koskevien asioiden eteenpäin viemiseen on edellytys sille, että kehittämistyö onnistuu. ROMPON käynnistäminen on kirjattu myös hallitusohjelmaan (v. 2011). Tämä on ensimmäinen kerta, kun romanit mainitaan hallitusohjelmassa.

Kansainvälisesti tarkasteltuna on merkittävää, että Suomi on kirjannut perustuslakiinsa romanien aseman vähemmistönä ja siitä seuraavan oikeuden ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Kielellisten oikeuksien kannalta merkityksellinen Yhdistyneiden Kansakuntien (YK:n) julistus on vuonna 1992 annettu kansallisiin tai etnisiin, uskonnollisiin ja kielellisiin vähemmistöihin kuuluvien henkilöiden oikeuksien julistus, jonka 1 artiklan mukaan valtioiden tulee suojata vähemmistöjen kansallista tai etnistä, kulttuurista, uskonnollista ja kielellistä identiteettiä ja niiden olemassaoloa. Euroopan unionin jäsenenä Suomi on velvollinen huolehtimaan ihmisten yhdenvertaisuudesta ja syrjinnän torjumisesta.

(teksti sisältää suoria lainauksia Oikeusministeriön julkaisusta 11/2014: Romanien perustuslaissa turvattujen kielellisten oikeuksien toteutuminen)

Lähde: Oikeusministeriön julkaisu 11/2014: [Romanien perustuslaissa turvattujen kielellisten oikeuksien toteutuminen](#)

5 KIRJALLISUUS

Tietokirjoja

Aaltonen, T., Laurinolli, K., Lyytikäinen, L. & Nazarenko, K (toim.). (1986).

Kultaiset korvarenkaat. Mustalaisten kulttuuri ja käsityöt. Otava

Junkala, P. & Tawah, S. (2009). Romanilasten ja –nuorten hyvinvointi ja heidän oikeusturvansa toteutuminen Suomessa. Jyväskylä: Lapsiasiainvaltuutetun toimiston julkaisuja 2009:2.

Pulma, P. (toim.). (2012). Suomen romanien historia SKS.

Romani ja terveystyö. Opas terveydenhuollon ammattilaisille. Opetushallitus (2012).

Romanilapsen maailma. Romanokentosko bolipa. Romanilasten päivähoitotyöryhmän muistio.

Sosiaali- ja terveyshallitus. Raportteja 29/1991. Valtion painatuskeskus.

Toivanen, R. (2012). Romanit ja kulttuuri. Selvitys romanien osallisuudesta ja osallistumisesta kulttuuritoimintaan Suomessa. Ihmisoikeusliiton selvitys 1/2012.

Lastenkirjallisuutta

Angersaari, I. (2001). Romaniukin satureppu. Romano Missio ry.

Blomerus, H., Blomerus, S. & Korpela, H. (2011) Minne matka, yökettu? Pieni Karhu.

Blomerus, H., Blomerus, S. & Korpela, H. () Mitä sait säkkiisi, yökettu? Pieni Karhu.

6 YHTEITIEITOJA

Elämä ja Valo ry

Lyseotie 1

74300 Sonkajärvi

info@elamajavalo.fi

puh. 040 7000 134, ma-pe klo 9-17

Tino Grönfors

040 7000 134

info@elamajavalo.fi

TamRoma ry

Tampereen Romanityö

tamromas@gmail.com

Keijo Svart

0400 773010

keijo.svart@suomi24.fi

Latso Diives

Romaniasioista kertova lehti

Opetushallitus

7 MUUTA

Suomen romanipoliittinen ohjelma (ROMPO) 2018-2022. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu 3/2018. [03_18_Suomen_romanipoliittinen_ohjelma_2018_2022_web.pdf \(valtioneuvosto.fi\)](#)

Romanikulttuuri - elämää ja tapoja

Esite, joka on tehty Malla Laitin luennon (2011) pohjalta. [roku_21_09_2011_2.pdf \(innokyla.fi\)](#)

Rajala, S. & Schwartz, M. (2020). Romanilapset varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa. Raportit ja selvitykset 2020:26. Opetushallitus. [OPH_Romanilapset_varhaiskasvatuksessa_ja_esiopetuksessa](#)